

Oponentský posudek

Mgr. Jakub Štědroň: Dějiny a přítomnost afirmativních opatření (pozitivní diskriminace) v USA, České republice a dalších vybraných zemích. Dizertační práce. UK FF – Ústav etnologie – Obor kulturologie. Praha 2016, 203 s.

Dizertační práce Jakuba Štědroň je pokusem o teoreticko-empirickou studii pozitivní diskriminace, vývoji přístupů směřujících k řešení kulturních a sociálních problémů v globalizující se společnosti. Soustřeďuje se na soubory opatření politiky proti diskriminaci jinoetnických/jinokulturních a sociálních skupin v USA a dalších vybraných zemích v oblasti pracovního trhu, vzdělávání a sociálních záležitostí. Práce má kulturologický rozměr, ale svým pojetím se zařazuje rovněž do rámce politologického studia.

Tématu pozitivní diskriminace se autor věnuje dlouhodobě. Problematikou diskriminace se zabýval i v diplomové práci, kterou obhájil v roce 2007. V předložené dizertační práci se opírá materiálově o její zpracování, z něhož významnou část textu (cca 30%) zařadil přímo do dizertační práce. Poznatky vyplývající z diplomové práce ovšem dále rozpracoval. Nicméně pokud zvolil tento postup, bylo by na místě převzatý text z diplomové práce okomentovat a v poznámkovém aparátu na něj odkázat, což v práci chybí. Další nestandardní postup je ten, že autor z větší části ponechal i členění textu, který převzal z diplomové práce. Práce je tak rozdělena do menších kapitol (37), ke kterým je připojen soubor příloh (s. 146–185). Nejedná se o soubor dokumentů k tématu, ale texty, které náleželo spíše zpracovat do příslušných kapitol.

Strukturu práce tvoří – jak výše uvedeno – řada menších kapitol, které více či méně na sebe navazují, ale nejsou systematicky uspořádané, proto je vhodné připomenout, že práce se vcelku soustřeďují na následující okruhy otázek: a) úvodní poznámky k pojmu diskriminace, nástinu jeho právního vymezení, opatření vyplývajících z dokumentů OSN, Mezinárodní organizace práce, Rady Evropy a Evropské unie, včetně neúplného výčtu předpisů ČR upravujících zákaz diskriminace; b) nástin dějin a přítomnosti uplatňování afirmativních akcí v USA, včetně historického expozé o hnutí za zrušení otroctví a role Afroameričanů v něm, institucionalizované segregace a nakonec legislativního ukotvení občanských práv a afirmativních opatření až po jejich vyčerpání v současnosti; c) výklad přístupů k řešení pozitivní diskriminace a EU a v ČR s ohledem na romskou problematiku, genderovou rovnost, systému kvót pro ženy, postavení menšinových společenství atd., d) v přílohách pak uvedení vybraných soudních rozhodnutí týkajících se afirmativních akcí/diskriminace na základě rasy nebo pohlaví, pozitivních opatření v legislativě EU či příkladů afirmativních akcí v jiných zemích a postojů Mezinárodní organizace práce. Těžiště práce však spočívá

v přehledu o zrodu a vývoji pozitivní diskriminace v USA. Ilustruje to i příloha F o afirmativních opatřeních v USA v datech (v obsahu práce tato příloha není uvedena).

Pomineme-li formální stránku struktury práce, v práci není často jasný rozsah citovaného a vlastního textu. Autor se opírá se hlavně o internetové zdroje, včetně tu a tam i wikipedie, z níž informace přebírá bez kritiky zdroje, což se týká i dalších odkazů v poznámkovém aparátu. Zpracování textu je sice závislé přednostně na internetových zdrojích, ale autor k tomu v závěru připojil rozsáhlý seznam „použité“ literatury, kterou nestandardně rozdělil na 1) knižní publikace, 2) periodika a články, 3) legislativní a úřední dokumenty, 4) akademické práce a vědecké články, 5) internetové zdroje. Z tohoto seznamu autor na řadu prací v poznámkovém aparátu neodkazuje, navíc je evidentně nedostatečně zohledněna česká odborná produkce (z knižních titulů se soustřeďuje pouze na autory P. Barša – A. Baršová). Nedostatek je zřejmý například v textu o vybraných soudních rozhodnutích týkajících se afirmativních akcí, kde z české literatury opomíjí i základní práce z oblasti mezinárodního práva (Harald Ch. Scheu a další). Uvádění článků z denního tisku není relevantní. V seznamu se objevují i frapantní nepřesnosti, např. bibliografický údaj: „ÚHL P., RYCHETSKÝ P.: Koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti“. Jedná se o materiál, který v roce 2000 předložil k projednání a schválení vládě tehdejší místopředseda vlády Pavel Rychetský. Materiál přijala vláda svým usnesením ze dne 14. června 2000, č. 599. Zpracování materiálu spadalo do kompetence tehdejšího předsedy Rady vlády pro záležitosti romské komunity Petra Uhla. Tento dokument a jeho aktualizace jsou veřejně dostupné, ale ne pod autorstvím P. Uhla a P. Rychetského. Dále uvádí-li autor v seznamu dokumentů mezinárodní smlouvy, které Česká republika ratifikovala, náleželo by je citovat podle Sbírky mezinárodních smluv, ne z různých internetových zdrojů.

Navzdory uvedeným kritickým připomínkám práce J. Štědróně podává vzhled do problematiky praktického provádění pozitivní diskriminace, jeho přínosu i problémů, které se s uplatňováním tohoto fenoménu spojují. Jde o náročné téma, které je doposud málo probádané. Práce je však převážně deskriptivního charakteru a nedává jasnější odpověď na otázku, co lze očekávat od nového směru třídně orientovaných afirmativních opatření v USA. Podobně též v oblasti rovnosti žen a mužů, prosazování typů kvót pro ženy na národní a evropské úrovni.

Je třeba ocenit, že materiálové východisko z diplomové práce J. Štědróně v předložené práci rozpracoval, zejména pokud se jedná o alternativy pozitivní diskriminace – tzv. „Top 10% Plán“, rovnost pohlaví, kvóty pro ženy v EU a afirmativní akce v ČR. S jeho interpretací nelze vždy souhlasit, například v přístupu hodnocení postavení žen v české politice (kap. XXXVII) či obecně možností implementace gender mainstreamingu apod. V závěru práce se však autor

omezil pouze na stručné shrnutí kontroverzního nahlížení na pozitivní diskriminaci. Nevyužil tak možnost analýzy postupů, o nichž vypovídá shromážděný materiál. Přínosné by bylo ukázat, v kterých oblastech by bylo možné výrazněji aplikovat afirmativní akce v Česku či osvětlit potřebu pokračování (a v kterých oblastech) pozitivní diskriminace u nás.

Vzhledem k výše vedenému konstatuji, že předložená práce Jakuba Štědroně splňuje doslova na hraně požadavky standardně kladené na dizertační práci. I s tímto vědomím ji doporučuji k obhajobě a navrhuji ještě hodnocení „prospěl“.

PhDr. Andrej Sulitka, CSc.

Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.

V Praze dne 23. května 2016